

Curtea Supremă de Justiție
DECIZIE

13 octombrie 2021

mun. Chișinău

Colegiul Penal al Curții Supreme de Justiție
în componență:

Președinte Iurie Diaconu,
Judecători Liliana Catan, Ion Guzun,

a examinat, în camera de consiliu, fără citarea părților, admisibilitatea în principiu a recursului ordinar, declarat de partea vătămată Moga Ion, împotriva sentinței Judecătorei Orhei din 30 septembrie 2020 și deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 19 mai 2021, în cauza penală în privința inculpatului

*Calmîc Ion XXXXX, născut la de
XXXXX, originar din s. XXXXX, r-nul XXXXX, decedat la
XXXXX, cetățean al R. Moldova, fără antecedente penale.*

Termenul de examinare:
instanța de fond: 21.11.2012 - 30.09.2020,
instanța de apel: 17.10.2020 - 19.05.2021,
instanța de recurs: 23.08.2021 - 13.10.2021.

Asupra recursului menționat, Colegiul penal,

C O N S T A T Ă :

1. Prin sentința Judecătorei Orhei din 30 septembrie 2020, procesul penal în privința lui Calmîc Ion pe art. 190 alin. (5) Cod penal, a fost încetat, în legătură cu intervenirea decesului inculpatului.

2. Instanța de fond a constatat că, Calmîc I. a fost pus sub învinuire pentru faptul că, urmărind scopul de profit și de dobândire ilicită a bunurilor altei persoane, abuzând de încrederea ce i-a fost acordată de cet. Moga I., cu care se află în relații apropiate, înșelându-l și promițându-i procurarea unui lot de teren pentru construcții în mun. Chișinău, pe str. Lermontov, 62, cu suprafața de 0,06 ha, având de la bun început intenția de a nu-și realiza promisiunea mincinoasă, sub pretextul procurării lotului de teren, la 01.08.2008, la domiciliul cet. Iurcu I., situat în s. Peresecina, r-nul Orhei, a solicitat și a primit de la cet. Moga I. suma de 10.000 euro, echivalentul a 151.499 lei, sumă de bani pe care a trecut-o ilegal în folosul său, adică a însușit-o, cauzându-i cet. Moga I. o daună materială în proporții deosebit de mari, în sumă totală de echivalentul a 151.499 lei.

Astfel, Calmîc I. a fost învinuit că, a săvârșit escrocheria, adică dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune și abuz de încredere, săvârșită în proporții deosebit de mari, infracțiune prevăzută de art. 190 alin. (5) Cod penal.

Totodată, instanța a statuat că, potrivit informației eliberată de către Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al R. Moldova, Instituția Medico-Sanitară Publică, Institutul de Medicină Urgentă, nr. XXXXX din 26.06.2020, fapt ce confirmă că, inculpatul Calmîc I. a decedat la 26.06.2020.

Conform art. 391 alin. (1) pct. 2) Cod de procedură penală, sentința de încetare a procesului penal se adoptă dacă a intervenit decesul inculpatului.

Potrivit art. 285 alin. (7) Cod de procedură penală, încetarea urmăririi penale nu poate avea loc în cazul cererii de reabilitare a persoanei decedate. În acest caz, urmărirea penală continuă.

Din sensul normelor procesuale indicate supra, rezultă clar că în cazul intervenirii decesului făptuitorului, procesul penal poate continua doar în vederea reabilitării persoanei decedate și nici într-un caz în scopul constatării vinovăției acesteia, în speță existând solicitarea apărătorului privind încetarea procesului penal în temeiul art. 391 alin. (1) pct. 2) Cod de procedură penală, pe motivul decesului inculpatului, întrucât careva motive de reabilitare a acestuia nu există.

În același timp, conform hotărârii CtEDO din 08.04.2008, în cauza Grădinar vs. Moldova, continuarea post-mortem a procesului penal și constatarea vinovăției sau nevinovăției decedatului în comiterea infracțiunii incriminate este inechitabilă și incompatibilă cu ansamblul de garanții acordate de art. 6 CoEDO, deoarece la momentul decesului acesta a beneficiat de prezumția de nevinovăție, iar în consecința decesului, el a fost decăzut din posibilitatea exercitării dreptului la apărare.

Totodată, în hotărârea sa din 29.08.1997, în cauza A.P., M.P. și T.P. vs. Elveția, CtEDO a menționat că răspunderea penală încetează odată cu moartea autorului infracțiunii, și a succeda culpabilității defunctului nu este compatibil cu normele justiției penale într-o societate guvernată de preeminența dreptului.

La fel, în cauza Valah și alții vs. Federația Rusă din 10.01.2012 (pct. 47), CtEDO a indicat că procesul penal nu poate continua după decesul inculpatului, spre deosebire de un proces civil care poate fi intentat și examinat după decesul inculpatului. Odată ce inculpatul a decedat, este lipsită de fundament juridic orice continuare a procesului penal, pentru că o acțiune penală nu se mai poate exercita față de un subiect care nu mai există.

Prin urmare, tragerea la răspundere penală este personală. Astfel, în cazul decesului inculpatului, dispare subiectul componentei de infracțiune, motiv din care este imposibilă a analiza fondul cauzei. Intervenirea decesului inculpatului produce efecte juridice imediate, din motiv că, fiind constatată existența acestui fapt, survine temeiul legal privind încetarea procesului penal și respectiv, definitiv se stinge procesul penal, astfel că, rămâne fără suport orice activitate procesuală, indiferent de faza în care se află. Odată ce inculpatul a decedat, apare ca lipsită de fundament juridic orice activitate procesuală - penală, chiar dacă se prefigurează o soluție asupra fondului cauzei. După decesul inculpatului nu se mai poate derula acțiuni procedurale specifice tragerii la răspundere penală față de un subiect, dat fiind, că nu mai există subiectul infracțiunii.

Respectiv, apare ca lipsit de temei juridic continuarea procesului de judecată în vederea adoptării soluției de fond ce vizează vinovăția inculpatului, odată ce acesta nu există.

În contextul argumentului procurorului că, cauza penală urmează a fi examinată în continuare în fond, deoarece inculpatul nu recunoștea vina, fiind necesară stabilirea vinovăției acestuia, dar și din considerentul că partea vătămată are pretenții materiale față de inculpat, având în vedere că prejudiciul material nu a fost restituit părții vătămate, (deși la materialele cauzei nu se atestă depunerea vreunei acțiuni civile în cadrul urmăririi penale sau în timpul examinării cauzei date în instanța de judecată), după care de încetat procesul penal în legătură cu intervenirea decesului inculpatului, se reține că, este contrar Codului de procedură penală, deoarece cum s-a menționat mai sus, în cazul decesului făptuitorului procesul penal poate continua doar în vederea reabilitării persoanei decedate și în nici un caz în vederea constatării vinovăției acesteia. În acest sens, instanța mai reține și acel fapt, potrivit căruia procurorul nu a făcut referință la careva probe concrete care a indica la faptul că rudele inculpatului ar dori continuarea procesului penal în vederea reabilitării lui, ci dimpotrivă, procurorul solicită continuarea procesului penal în scopul stabilirii vinovăției inculpatului decedat.

Faptul că, prin încetarea procesului penal ar putea fi afectate drepturile părții vătămate Moga I., care are pretenții materiale, însă de fapt acesta nu și-a realizat dreptul prin depunerea unei acțiuni civile în prezenta cauză penală și că Moga I. nu-și va putea satisface pretențiile din moment ce inculpatul nu a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunilor imputate, este nefondat or, potrivit art. 285 alin.(1) și (2) Cod de procedură penală încetarea urmăririi penale este actul de liberare a persoanei de răspunderea penală și de finisare a acțiunilor procedurale, în cazul în care pe temei de nereabilitare legea împiedică continuarea acesteia. Încetarea urmăririi penale are loc în cazurile de nereabilitare a persoanei, prevăzute la art. 275 pct. 4) - 9) din prezentul cod.

Din conținutul normei precitate supra, rezultă clar că încetarea procesului penal în legătură cu intervenirea decesului făptuitorului este actul de liberare a persoanei de răspunderea penală și de finisare a acțiunilor procedurale și nu echivalează cu adoptarea unei sentințe de achitare a acestuia.

Conform art. 220 alin. (5) Cod de procedură penală, în cazul în care persoana care a înaintat acțiunea civilă a fost recunoscută în calitate de parte civilă, însă, ulterior, prin ordonanță, s-a dispus încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire penală, din data când această ordonanță devine irevocabilă începe să curgă un nou termen de prescripție extinctivă a acțiunii civile.

Articolul 990 alin. (1) Cod civil stipulează că obligația se stinge prin decesul debitorului dacă executarea ei este imposibilă fără participarea personală a acestuia sau dacă este legată în alt mod de persoana debitorului.

În conformitate cu prevederile articolului 2418 alin. (1) Cod Civil, moștenitorul răspunde pentru obligațiile masei succesoriale.

Astfel, încetarea procesului penal în legătură cu intervenirea decesului inculpatului nu privează partea vătămată de dreptul ca ulterior să se adreseze cu cerere de chemare în judecată în ordine civilă către moștenitorii inculpatului în vederea reparării prejudiciului cauzat prin infracțiune.

3. Partea vătămată Moga Ion a declarat apel, solicitând casarea sentinței, cu remiterea cauzei la o nouă rejudecare.

Apelantul a invocat că, la adoptarea sentințe de încetare a procesului penal, în caz de deces a persoanei puse sub învinuire, se cere obligatoriu certificatul de deces care confirmă decesul acestuia, însă la dosar asemenea certificat nu este, adică, lipsește.

Deoarece este vorba de o învinuire asupra unui escroc pe art. 190 alin. (5) Cod penal, al cărui măsură de reprimare nu era legată cu privarea de libertate și de la care orice te poți aștepta, instanța urma să solicite oficial de la instituția în cauză un certificat pentru confirmarea faptului de deces a inculpatului Calmîc I.

4. Potrivit deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 19 mai 2021, ***pronunțată integral la 30 iunie 2021***, apelul a fost respins, ca nefondat.

Instanța de apel statuat că, la materialele cauzei penale a fost anexată în original certificatul eliberat de Institutul de Medicină Urgentă, semnat de către directorul Institutului de Medicină Legală, prin care se confirmă faptul că, la data de 26.06.2020, ora 15:55, a fost înregistrat decesul cet. Calmîc I., instanța de apel neavând niciun temei de a pune la îndoială veridicitatea actului de emis de instituția dată.

Instanța corect a notat constatările CtEDO în hotărârea din 08.04.2008 în cauza Grădinar contra R. Moldova, în care Curtea a notat că „deși Grădinar a decedat înainte de reexaminarea cauzei pornite împotriva 4 sa de către instanța de apel, el a fost găsit vinovat de comiterea infracțiunii de care a fost acuzat. Curtea are rezerve serioase față de un sistem de drept care permite judecarea și condamnarea persoanelor decedate, având în vedere imposibilitatea evidentă a unor astfel de persoane de a se apăra”.

De asemenea, și hotărârea Nölkenbockhoff c. Germaniei din 25.08.1987, în care Curtea a relevat că „principiul prezumției nevinovăției are scopul de a proteja „orice persoană acuzată de o infracțiune” de un verdict de vinovăție pronunțat împotriva sa pînă ce vinovăția sa va fi legal stabilită”.

În cauza A.P., M.P. și T.P. contra Elveției, Curtea a menționat că, răspunderea penală încetează odată cu moartea autorului infracțiunii, și a succede culpabilității defunctului nu este compatibil cu normele justiției penale într-o societate guvernată de preemțiunea dreptului.

La fel, în cauza Valah și alții c. Federației Ruse, Curtea a indicat că, procesul penal nu poate continua după decesul inculpatului, spre deosebire de un proces civil care poate fi intentat și examinat după decesul inculpatului. Odată ce inculpatul a decedat, este lipsită de fundament juridic orice continuare a procesului penal, pentru că o acțiune penală nu se mai poate exercita față de un subiect care nu mai există.

Astfel, tragerea la răspundere penală este personală. În cazul decesului inculpatului, dispăre subiectul componenței de infracțiune, motiv din care este imposibilă a analiza fondul cauzei. Intervenirea decesului inculpatului produce efecte juridice imediate, din motiv că, fiind constatată existența acestui fapt, survine temeiul legal privind încetarea procesului penal și respectiv, definitiv se stinge procesul penal, astfel că, rămâne fără suport orice activitate procesuală, indiferent de faza în care se află. Odată ce inculpatul a decedat, apare ca lipsită de fundament juridic orice activitate procesuală - penală, chiar dacă se prefigurează o soluție asupra fondului cauzei. După decesul inculpatului nu se mai poate derula acțiuni procedurale specifice tragerii la răspundere penală față de un subiect, dat fiind, că nu mai există subiectul infracțiunii. Respectiv, apare ca lipsit de temei juridic continuarea procesului de judecată în vederea adoptării soluției de fond ce vizează vinovăția inculpatului, odată ce acesta nu există.

Instanța de fond just a reținut că, încetarea procesului penal în legătură cu intervenirea decesului inculpatului nu privează partea vătămată de dreptul ca ulterior să se adreseze cu cerere de chemare în judecată în ordine civilă către moștenitorii inculpatului Calmîc I. în vederea reparării prejudiciului cauzat prin infracțiune.

În contextul raționamentelor de fapt și de drept expuse supra, instanța de apel nu a stabilit nici un temei de a admite cererea de apel în sensul formulat de partea vătămată Moga Ion împotriva sentinței instanței de fond, având în vedere că la soluționarea cauzei penale au fost respectate prevederile legale stipulate la art. 332 alin. (1), 275 pct. 5), 391 alin. (1), pct. 2) Cod de procedură penală, în baza cărora, instanța de fond a încetat procesul penal de învinuire a inculpatului Calmîc I. în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 190 alin. (5) Cod penal, în legătură cu faptul că a intervenit decesul acestuia.

5. La **04 august 2021**, partea vătămată Moga Ion a declarat recurs ordinar, solicitând casarea deciziei instanței de apel și sentinței instanței de fond, cu remiterea cauzei la o nouă rejudecare.

Recurentul a invocat că, nu contestă legalitatea încetării urmăririi penale în legătură cu intervenirea decesului inculpatului, însă opinează asupra informația despre decesul lui Calmîc I., care nu a fost verificată minuțios.

Conform art. 97 alin. (1) Cod de procedură penală, în procesul penal se constată, prin anumite mijloace de probă, următoarele circumstanțe: 1) cauza decesului - prin raportul expertizei medico-legale, dar asemenea raport de expertiză medico-legală la dosar lipsește.

O simplă informație prezentată de apărătorul inculpatului privind constatarea faptului de deces a inculpatului Calmîc I. nu este suficientă pentru încetare urmăririi penale pe art. 190 alin. (5) Cod penal, fiind nevoie de un raport expertiză medico-legală de constatare a faptului de deces sau a unui certificat de deces.

6. Examinând admisibilitatea în principiu a recursului ordinar pe baza materialului din dosarul cauzei și motivelor invocate, Colegiul penal concluzionează că acesta urmează a fi declarat inadmisibil din următoarele considerente.

Potrivit art. 427 alin. (1) Cod de procedură penală, hotărârile instanței de apel pot fi supuse recursului pentru a repara erorile de drept comise de instanțele de fond și de apel.

Însă, conform art. 422 Cod de procedură penală, termenul de recurs este de 30 de zile de la data pronunțării deciziei. Potrivit art. 231 alin. (3) Cod de procedură penală, la calcularea termenelor pe zile nu se ia în calcul ziua de la care începe să curgă termenul, nici ziua în care acesta se împlinește. În corespundere cu art. 418 alin. (1), 338 alin. (2)-(4), 340 alin. (1) Cod de procedură penală, instanța de apel pronunță public dispozitivul hotărârii, fapt despre care se consemnează în procesul-verbal. Hotărârea motivată se pronunță la fel public, în termen de până la 30 de zile. Copia de pe hotărârea motivată se înmânează participanților prezenți la ședința de judecată. Participanților care nu s-au prezentat în ședința de judecată li se expediază, în termen de 3 zile, copia de pe hotărârea motivată.

Sub acest aspect se atestă că, potrivit procesului-verbal al ședinței de judecată, instanța de apel a pronunțat decizia motivată la 30 iunie 2021, în lipsa părții vătămate Moga I., iar părților care nu s-au prezentat în ședința de judecată le-a fost expediată copia acestei decizii (*f.d. 19, 20, 28, vol. V, pct. 4. din decizie*).

Deci, hotărârea atacată a fost pronunțată în condițiile legii la 30 iunie 2021, iar termenul de 30 zile pentru depunerea recursului ordinar a expirat la sfârșitul zilei de 02 august 2021.

Totodată, recursul părții vătămate a fost depus și înregistrat la Curtea Supremă de Justiție pe 04 august 2021, adică peste termenul prevăzut de lege (*f.d. 38, pct. 4., 5. din decizie*).

Alte informații cu privire la data depunerii recursului respectiv în instanța de recurs nu există nici în dosar și nici în recursul nominalizat.

Este de menționat că art. 422 Cod de procedură penală, nu prevede repunerea în termen a recursului ordinar, nici o altă procedură legală de a calcula termenul de recurs decât de la data pronunțării deciziei motivate, iar art. 230 alin. (2) Cod de procedură penală prescrie expres că în cazul în care pentru exercitarea unui drept procesual este prevăzut un anumit termen, nerespectarea acestuia impune pierderea dreptului procesual și nulitatea actului efectuat peste termen.

Prin urmare, durata termenului de recurs este stabilită prin lege. Acest termen nu poate fi prelungit sau scurtat de instanța de judecată. El este absolut, are un caracter imperativ și fatal, în sensul că depășirea lui atrage decăderea din dreptul de a exercita calea de atac.

Conform art. 432 alin. (2) pct. 2) Cod de procedură penală, instanța de recurs decide inadmisibilitatea recursului înaintat în cazul în care se constată că acesta este declarat peste termen.

Astfel, odată ce este depus peste termen, recursul ordinar de pe rol urmează a fi declarat inadmisibil.

7. În conformitate cu art. 431 alin. (1), 432 alin. (1), (2) pct. 2), alin. (3) Cod de procedură penală, Colegiul Penal,

DECIDE :

Inadmisibilitatea recursului ordinar declarat de partea vătămată Moga Ion, împotriva sentinței Judecătorei Orhei din 30 septembrie 2020 și deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 19 mai 2021, în cauza penală în privința inculpatului Calmîc Ion XXXXX, pe motiv că este declarat peste termen.

Decizia este irevocabilă, fiind pronunțată integral la 12 noiembrie 2021.

Președinte
Judecători

Iurie Diaconu
Liliana Catan
Ion Guzun